

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

психология и эргономика. Сост. Б. А. Душков, Б. А. Смирнов, А. В. Королев. Под ред. Б. А. Душкова. – Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 462 б.

ӘОЖ 721.012

ҚАЛА ОРТАСЫНЫҢ КӨРКЕМ ДЕҢГЕЙІН АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА ҒИМАРАТТАРДЫ ӘРЛЕУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮРГІЗУДІҢ МАҢЫЗЫ

Денеев Олжас Мұхамбеткалиевич

kafedra_diz@enu.kz

Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ, «Дизайн және инженерлік графика» кафедрасының
1 курс магистранты, Астана, Қазақстан,

Ғылыми жетекшісі - Бегімбай Кавира Мұхамбетжанқызы

begimbai@hotmail.com

Л.Н. Гумилев ат. ЕҰУ, «Дизайн және инженерлік графика»
кафедрасының п.ғ.к., доценті

Қазіргі кезеңде қала ортасын ұйымдастыру мәселелеріне жалпылама қарау арқылы оның көркем келбетін, өзге қалаларда ұқсамайтын ерекшеліктерін айқындай түсу сәулет өнерінде ең маңызды міндет болып саналады. Осыдан 20 жыл бұрын елбасының ұсынысы бойынша жаңа елорда құру мақсатында еліміздің астанасы Алматы қаласынан Ақмолаға ауыстыруға шешім қабылданды [1].

Өткен ғасырдың тоқсаныншы жылдары Кеңес Одағының ыдырауы салдарынан еліміздегі экономиканың құлдырауы кезінде бұндай батыл қадамға бару керектігін көпшілік түсіністікпен қабылдай алмады. Тек, елбасының тәуекелге бел буып, өзіне жақтас бір топ үкімет билігіндегі қала тұрғызу мәселесін шешуге құзіретті мамандардың қолдауымен Қазақстанның астанасын жаңа жерге ауыстру көші Сары-Арқа төсінде орналасқан ол кезде облыстық орталық болып саналған Целиноград қаласына бет алды.

Тәуелсіздік алған Қазақстанның әлемдік кеңістікте алар орны мен геосаяси бағыты қандай болтындығын анықтай отырып, елбасы оның болашақ астанасының қандай концепцияға негізделетінін жан-жақты саралай келе, осы шешімді қабылдады.

Басты ұстаным – көлемі жағынан ең үлкен континентте орналасқан ұлан-ғайыр еуразия кеңістігінде Қазақстанның Еуропа мен Азия ортасында орналасуын еліміздің пешенесіне жазылған тағдыры екендігін мойындай отырып, болашақта халқымыздың батыс пен шығысты байланыстыру миссиясын орындайтын өткел болатынымызды асқан жауапкершілікпен атқару болып табылады.

Биылғы 2018 жылы біз елордамыздың жиырма жылдық мерей тойын тойлағалы отырмыз. Астана қаласының басты миссиясының ойдағыдай жүзеге асырылып отырғандығын уақыттың өзі дәлелдегеніне куә болудамыз.

1 сурет. Астана қаласының жалпы көрінісі

Қала тұрғызбас бұрын оның сыртқы келбетінің осы саяси ұстанымға сай болуы ескерілген болатын. Еуропа Азияның ортасында орналасқан елдің астанасының образы қандай болуына жоғарыда айтылған ұстаным негіз болғанын және оның сол бастапқы кезеңде болжаған мақсаттан ауытқымай орындалып отырғанындығына осы күнгі елордамыздың келбеті дәлел.

Батыс пен шығыстың дәстүрлі қала тұрғызу дәстүрлерін оңтайлы ұштастыра отырып, ең озық технологияларды пайдаланып астанамызды көркейтуді жалғастырудамыз. Астананың тағы бір негізгі миссиясы – оның Қазақ елін дүние жүзіне паш ету арқылы имиджін нығайту болып табылады. Осы мақсатты іске асыру үшін қалада түрлі әлемдік деңгейдегі маңызы зор іс-шаралар өткізуге лайықты түрлі ғимараттарды салу дәстүрге айналуға десек те болады. Оның дәлелі ретінде былтырғы 2017 жылы өткізілген дүниежүзілік «ЕХПО-2017. Астана» көрмесінің бой көтеруін атап өтуге болады. Бұдан да басқа халықаралық спорттық, мәдени және саяси шараларды атқаруға арналып салынған ғимараттар елордамыздың келбетін одан сайын көркейтіп отыр. Астананың образын сомдауға бағытталған және атқарылған жұмыстарды ұзақ тізе беруге болады.

Басты қала образын қалыптастыруда батыс пен шығыстың сәулет өнерінің тоғысқан симбиозы ретінде және оны іске асыруда дәстүрлі мен заманауи озық технологияларды ұштастыра отырып, одан әрі айқындай түсудеміз. Дегенмен, осы шешімін дұрыс табу қажет күрделі мақсаттан ауытқушылықтар қала тұрғызумен айналысатын жеке құрылыс компаниялардың тарапынан орын алатын жағдайлар кездесіп қалады. Бұған негізгі себеп – жеке құрылыс орындарының қаржылық мүмкіншіліктерінен туындайтын мәселелердің орын алуы.

2 сурет. Астана қаласының басты символы – «Байтерек» монументі

Қаланың тұтас образын сомдау өте күрделі үрдіс болып саналатындығын үнемі есте ұстай отырып, тұрғызылатын әрбір ғимараттың сол қаланың негізгі концепциясынан ауытқымауын жіті қадағалау керек. Бұл жерде ғимараттарды экономикалық тұрғыда тиімді технология мен материалдар қолданып тұрғызумен шектеліп қоюға болмайды.

Әр ғимараттың сырт көрінісі қаланың тұтас келбетін құрастыруға тікелей әсер ететінін естен шығармау керек. Сондықтан бұндай күрделі көркем шешімді қажет ететін жобаны жасау алдында тиісті зерттеу жұмыстарын жүргізу керек және оның нәтижесін білікті мамандардың көмегіне сүйене отырып, терең талдау жасап алып, осы саладағы мәселелерді шешуге құзіретті ұйымдардың сараптауынан өтіп, рұқсат алған жағдайда ғана іске асыруға кірісу керек [2].

Өйткені, өзіңе ғана ұнайтын жобаға сай ғимарат тұрғызып, ол біткенде қоршаған қала ортасымен үйлеспей қалған жағдайда құлата салатын нысан емес. Оған дәлел ретінде жеке тұрғын үйлер мен бизнес нысандарын айта кетуге болады. Осынау қарапайым ұстанымды басшылыққа ала отырып, қала келбетін қалыптастыру жұмысына өз үлесін қосу – әрбір сәулетші-дизайнердің міндеті болып табылады.

Осы міндетті саналы түрде кәсіби деңгейде атқару мақсатында ғылыми ізденіс жасауға кірістік. Әрине, бұндай жауапты істі орындамас бұрын қала келбетін сомдау мәселелерімен айналысқан шетелдік және отандық ғалым теоретиктер мен танымал практиктердің тәжірибесін зерделедік. Жүргізілген зерттеу жұмысының нәтиже берді. Қала келбетін сомдау жұмысын жүргізу арқылы бұл мәселені терең зерттеген бірқатар шетелдік ғалымдарың пікіріне жүгіне отырып, төмендегідей жағдайларды анықтадық.

Қаланы тек сәулет өнері феномені және құрылыс өнері туындысы ретінде ғана қарастырумен шектелуге болмайды. Оны адамның түрлі тіршілік ету формаларына толы әлеуметтік және мәдени құрылым тұрғысынан да қарау керек. Осы қағиданы ұстанатын ресейлік ғалым Л.Е.Трушинаның пайымдауынша – *біріншіден*, қала кеңістігін дұрыс қалыптастыру үшін оның архетиптік негіздерін анықтап алу керек. Оның құрамына үкіметтің, яғни басқару органдарының топорхрондық зонасын; әлеуметтік топорхрондық зонаны (алаң); функциональдық топорхрондық кеңістіктерді – яғни, тұрғын және өндірістік зоналарды; рекреациондық зоналарға кіретін бау-бақша мен саябақтардың топорхроны.

Екіншіден, қала ортасын эстетикалық тұрғыда қабылдаудың тарихи формаларын ажырата білу мақсатында, оған кіретін бірқатар сұрақтар, а талдау жасап алу керек: қаланы классикалық эстетика тұрғысынан қабылдауға сырттай қарау көзқарасы негізінде; қаланы орта ретінде қарастырудың заманауи постклассикалық көзқарасқа сүйене отырып қабылдау.

Үшіншіден, қалалық ортаның келбетіне семиотикалық талдау жасау арқылы қабылдау [3].

Қаланы философиялық тұрғыда қарастыру, оның жан дүниесіне үңілуге ұмтылатыны сөзсіз. Қала келбетін сипаттау, ондағы өтіп жатқан күнделікті тірлік ету ағымын зерделеу қаланың физиологиясы ретінде қарастырылады. Ал, оның мәдениетін қалыптастыратын мәні мен құндылықтары қаланың тарихи тағдырын қалыптастырады. Осылардың барлығын ескере отырып, сәулет өнері тарихы мен қалатұрғызу саласымен қатар қаланы философиялық тұрғыда жан-жақты зерттеумен айналысатын ғылым саласы урбанистика деп аталады.

3 сурет. Кешкі Астана көрінісі

Өз кезегінде философиялық тұрғыда қарау – мәдениантропологиялық, феномендік, архитиптік, семиотикалық ракурсты қамтиды. осы аталған көзқарастар түбінде эстетикалық түрлі аспектілерді ұштастыра отырып қарауға тоғысады. Қала келбетін зерттеуде бұрынғы кезде бөлшектеп, оның әртүрлі қырынан қарау қалыптасқан жағдай болса, қазіргі кезде қаланың келбетін эстетикалық феномен ретінде тұтастай қарастыру орын алуда.

Қала образын сомдауға көркем әдебиет пен бейнелеу өнері салалары, кино мен телевидение сияқты басқа да өнер түрлері ат салысады. сонымен қатар, түрлі сәулет пен дизайн нысандары, қала ішіндегі табиғаттың көріністері, визуальды-коммуникациялық пен заттық орта элементтері және тағысын тағылар біріге келіп, қаланың тұтастай бір образын қалыптастырады.

Қала образын сомдауға онда орналасқан көлемі жағынан ірі нысандар болып саналатын ғимараттар мен имараттардың сырқы пішіні мен олардың «киген киімдері», яғни қандай материалдармен әрленгендіктері шаһар ортасының эстетикалық кейпін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

4 сурет. Түнгі қала көрінісі

Сондықтан, қаланы тұрғызуды қадағалайтын құзіретті ұйымдар осы күнде болашақ ғимараттардың немен қапталатына жіті қарайды. Әйгілі қала полихромиясы мәселесімен айналысатын ресей ғалымы МарХИ профессоры Андрей Владимирович Ефимов біздің университетке болашақ дизайнерлерге дәріс оқуға келгенде әр шаһарға тән түстік сипаттама бар екендігін айта келіп, Астананың түстік шешімі көгілдір сұр гаммада көрінетінін айтқан болатын.

Сонымен қатар, қала кешендерінің бірегей бір стильде, бір түстік гаммада фактурасы жағынан бірдей материалдармен әрленуіне осы күнде қала тұрғызу мекемелері тарапынан бақылау жасау қолға алынуда. Мысалы, кейінгі кезде кірпішпен әрлеуге және сол сияқты фактурасы тым қарапайым материалдарды қолдануға шектеу қойылған.

Экономикалық әл-аухатына сай, өкінішке орай Астанада қаланың сол жағалауын «іскерлік орталық», оң жағалауын «жатын аудан», бұрынғы қала орталығын «ескі орталық» және қаланың шет жақтарын «өндірістік зона» деп бөліп қарастыру қалыптасқан. Ресми және іскерлік орталықтардың басым көпшілігі сол жағалауда орналасқандықтан ондағы ғимараттар қымбат әрі заманауи технологияда орындалған материалдармен әрленген. Жатын ауданда орналасқан тұрғын үйлердің басым көпшілігі сары кірпішпен қапталғандықтан, оң жағалау сары-қызыл түсті болып көрінеді.

Ал, қаланың кейбір бұрын салынған аудандарында әбден тозығы жеткен ғимараттар әлі де бар. Олардың сырттарында осыдан 50-60 жыл бұрынғы қолданстан шыққан әрлеу тәсілдері мен материалдар қолданғандықтан жағымсыз әсер етеді.

Сәулеттік дизайн саласы маманы ретінде осындай әлеуметтік теңсіздікті жою мақсатында көне ғимараттарды заманауи озық технологияларды қолданып жасалған экономикалық тұрғыда қолжетімді болғанымен көркемдік қасиеті қымбат аналогтардан кем түспейтін материалдармен ауыстыру арқылы тозған ғимараттарды реконструкциялау қажеттілігін алға тартамыз. Бұндай қаланы қайта түрлендіру тәсілдері батыс еуропа елдерінде (әсіресе, Германияда) кең тараған шетелдік заманауи әрлеу әдісі болып табылады.

Сондықтан, біздің ғылыми ізденісіміз қала ортасының келбетін заман талабына сай ұйымдастыруды көздейтін, экономикалық тұрғыдан алғанды тиімді және көркем деңгейі жоғары жаңа материалдарды әрлеу жұмыстарында қолдану арқылы қаланың келбетін айталықтай түрлендіруге бағытталған.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан Республикасының астанасын көшіру туралы қаулы. - Алматы, Егеменді Қазақстан, 1998 ж.
2. Бегімбай К.М. Орта дизайны теориясы мен тарихы. Оқу-әдістемелік құрал. -Астана, ЕҰУ, 2016. 68 б.
3. Трушина Л.Е. Образ города и городской среды. Дисс. на соск. канд. архит. - Москва, МарХИ, 2006. 154 с.
4. Адаскина Н.Л. Образно-художественные аспекты городской среды: к проблеме «средового образа» // Городская среда. Дизайн и архитектура. 4.1-2. 4.2. М.,1990.
5. Андреева М. Н. Внешнее благоустройство городской среды: организация и управление. Автореферат дисс. на соск. степ. канд. экон. наук. – Москва, 2006 г. 28 с.